

KKTC’de Psikoaktif Maddelerin Kullanım Yaygınlıkları ve Risk Etkenleri

The Prevalence And Risk Factors Of Drug Use In TRNC

Mehmet Çakıcı¹, Ebru Çakıcı², Meryem Karaaziz³, Neslihan Tutar³, Ayhan Eş⁴

ÖZET

Amaç: Bu yazıda 2008 yılında KKTC’de yetişkinler arasında madde kullanımı ile ilgili yapılan araştırmanın sonuçları verilmiştir. Bu çalışma KKTC’deki madde kullanımının yaygınlığını ve risk faktörlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Çalışmanın evreni Kuzey Kıbrıs’ta 18-65 yaş arasında KKTC’de yaşayan ve Türkçe konuşan bireylerden oluşmaktadır. Çalışma 804 kişiye ev görüşmesiyle anket uygulanarak yapılmıştır. Çakıcı ve diğerlerinin (2003) Türkçe’ye uyarladığı, “Avrupa Konseyi’nin The Model European Questionnaire” adlı anket çalışması kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışmada KKTC’deki yetişkinler arasında yaşam boyu sigara içme oranı %64, alkol kullanma yaygınlığı %77.1 ve yasa dışı madde kullanma oranı %7,7 olarak tespit edilmiştir. Bireylerin madde kullanımının oluşmasında erkek olmak, 18-25 yaş grubunda olmak, lise ve üzeri eğitim seviyesi, ailesiyle birlikte yaşamamak, dinin önemli olduğuna inanmamak, sigara kullanmak, sarhoş olmak ve Türkiye doğumlu olmak risk faktörleri olarak bulunmuştur.

Sonuçlar: Bu çalışma KKTC’deki madde kullanımının özellikle yasa dışı madde kullanımı giderek artmakta olduğunu göstermektedir. Madde kullanımını önlenmesinde multidisipliner yaklaşımla etkili halk sağlığı önleme çalışmalarına ve sosyal politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Madde kullanımı, risk faktörleri, prevalans.

ABSTRACT

Objective: In this article the results of the national survey of adult drug use in Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) in 2008 is presented. The aim of this study is to investigate the prevalence and risk factors of drug use in TRNC.

Method: The population of this study was formed from all the people living permanently in North Cyprus, speaking Turkish, and within the age group 18-65. Household interviews were conducted with 804 people. To obtain data, Turkish versions of Model European Questionnaire used which have been translated in Çakıcı et al. in 2003.

Results: The lifetime prevalence of cigarette use 64%, alcohol use 77.1% and illicit drug use 7.7%. Risk factors for becoming drug users include being male, being in the 18-25 age group, being high school and over, not living with family, do not believing religion important, using cigarette, being drunk and being born in Turkey.

Conclusion: This study shows that the drug use is gradually increasing in TRNC. A multidisciplinary approach is required to achieve effective public health intervention and social policies to prevent drug use in TRNC.

Key Words: Drug use, risk factors, prevalence.

¹ Prof. Dr., Psikiyatrist, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

² Doç. Dr., Psikiyatrist, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

³ Psikolog, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

⁴ Psikolojik Danışman, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

Address reprint requests to:
Prof. Dr. Mehmet Çakıcı,
Near East University, Arts and
Science Faculty, Department
of Psychology, Lefkoşa 96002
Mersin 10 - TURKEY

E-mail address:
meh_cakici@yahoo.com

Phone:
+90 (392) 223 64 64

Date of submission:
September 5, 2014

Date of acceptance:
November 3, 2014

GİRİŞ

Dünyada psikoaktif madde kullanımı giderek artan ve tüm insanlığı etkileyen bir sorun haline gelmektedir. Psikoaktif maddeler bir yandan kişilerin toplumdaki yerlerini etkilerken diğer yandan insan sağlığını etkilemekte ve pek çok ölüme neden olmaktadır (1). Psikoaktif maddeler bazen tek bir kullanımda dahi bağımlılık yaratabildikleri için büyük rantlar sağlamakta ve kara paranın önemli bir kaynağı haline gelmektedir (2). Sigara, alkol ve diğer psikoaktif maddelerin kullanılmasına gençlik çağında başlanıldığı düşünülürse hem kişinin kendi geleceği hem de toplumun geleceği açısından sorunun büyüklüğü ve tehlikesi açık bir şekilde kendini göstermektedir (3). Tüm dünya kendi kültürlerini tehdit eden psikoaktif maddelere karşı önlemler almaya yönelmektedir. Mücadele hukuk, ekonomi, tıp, eğitim gibi multi-disipliner bir yaklaşımı gerektirmektedir. Ayrıca önleme çalışmaları tedavi maliyetleri göz önüne alındığı zaman daha akılcı görülmektedir. Özellikle risk gruplarının başında gelen genç kesim, önleme çalışmalarının ana hedefi olmaktadır.

Son yıllarda KKTC'nin ismi madde trafiği rotası üzerinde bulunması nedeniyle sıklıkla gündeme gelmektedir. KKTC 'Altın Hilal' adıyla bilinen Afganistan, Pakistan ve İran'dan Avrupa'ya doğru giden madde taşımacılığı rotası üzerindedir. Balkan yolu adı verilen ve Türkiye'den başlayıp Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Çek ve Slovakya Cumhuriyetleri üzerinden geçen bu yolun güney ayağı Kıbrıs'a da uzanmaktadır. Türkiyeli ve Kıbrıslı kaçakçıların bu yolu kullandıkları bilinmektedir. İngiltere'ye götürülen eroinin önemli bir kısmının da Türkiye ve Kıbrıs üzerinden giriş yaptığı da bildirilmektedir (4).

KKTC'nin bir ada olması, turizmin yaygın olması ve transit taşımacılığı açısından uygun bir yer olması taşıdığı büyük riski ortaya koymaktadır (5). KKTC'de en yaygın olarak kullanılan madde esrar olup, ecstasy, kodeinli şurup ve yatıştırıcı-sakinleştirici ilaç kullanımı da yaygın kullanılan maddeler arasındadır (6). Kıbrıs'ın küçük bir ülke olmasından dolayı psikoaktif maddelere ulaşım kolay olduğu bildirilmektedir (7).

Son yıllarda psikoaktif madde kullanımı

konusunda çalışmalara hız verilmiştir. KKTC'de lise öğrencileri arasında yapılan çalışmalarda psikoaktif madde kullanımının giderek arttığı ve 1996'da %2,0 olan yasadışı psikoaktif madde kullanımının 2004'te %3,2'ye yükseldiği görülmüştür (8). Üniversite öğrencileri arasında yapılan yaygınlık çalışmalarında da KKTC'deki hayatboyu en az bir kez sigara kullanımının %69,5, alkol kullanımının %81 ve diğer psikoaktif madde kullanımının da %15,6 olduğu bildirilmiştir (9).

KKTC'de erişkin nüfustaki madde kullanım yaygınlığı ile ilgili az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bugüne kadar toplum genelini temsilen yapılan tek çalışma 2003 yılında yapılan ve şimdiki çalışmanın ilk basamağı olan ev çalışmasıdır (1). Bu çalışma, Birleşmiş Milletler Projesi Raporu olarak 2003 yılında yapılan çalışmanın takip araştırması niteliğindedir. Çalışma psikoaktif maddelerin yaygınlığını, risk faktörlerini ve süreç içerisinde değişen madde kullanım oranlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışmanın evreni Kuzey Kıbrıs'ta 18-65 yaş arasında yaşayan ve Türkçe konuşan bireylerdir. Çalışmada kotalı çok basamaklı tabakalandırılmış randomize örneklem seçilerek Kuzey Kıbrıs'tan 804 kişi çalışmaya alınmıştır. Çalışmaya alınan bireyler cinsiyet (kadın, erkek), yaş (13-19, 20-29, 30-39, 40-49, 50-65), yerleşim (köy, şehir), bölge özellikleri göz önüne alınarak hesaplanmıştır. Örneklem seçiminde 15 Aralık 1996 yılında yapılan son nüfus sayımındaki istatistikler göz önüne alınmıştır. Son nüfus sayımındaki özellikler doğrultusunda KKTC Lefkoşa, Mağusa, Girne, Güzelyurt ve İskele olmak üzere 5 ana bölgenin nüfus özellikleri dikkate alınmıştır. Bu 5 ana bölge şehirlerde mahallelere, kırsal kesimlerde köylere ayrılmıştır. Bu şekilde randomize olarak 16 mahalle, 17 köy ve 5 bucak merkezi (Lefke, Güzelyurt, Mehmetçik, İskele, Geçitkale) çalışmaya alınmıştır.

Anket Formu

Çalışmanın anket formu Avrupa Konseyi'nin

“Model Avrupa Anketi” (The Model European Questionnaire) isimli anket çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır. Anket, Çakıcı ve arkadaşlarının (2003) çalışmasında kullandığı Türkçeye uyarlanmış şekli esas alınarak uygulanmıştır. Anket formu aydınlatılmış onam ve sosyo-demografik form içermektedir.

Uygulama

Araştırma Mayıs-Haziran 2008 tarihlerinde Kuzey Kıbrıs'ta yapılmıştır. Çalışmada başlangıç noktaları şehirlerde randomize olarak belirlenen sokaklardan, köylerde ise köy merkezlerinden (köy kahvesi veya camisi) kuzeye, güneye, doğuya ve batıya gidecek şekilde belirlenmiştir.

Anketörler sokakların başlangıç noktalarından bir kare yapacak şekilde yolun sağından ve en küçük numaradan başlamışlardır. Her üç evden biri çalışmaya alınmış ve sağa dönülen ilk sokaktan dönülerek bir kare yapacak şekilde yön belirlemişlerdir. Kare tamamlandıktan sonra başlangıç noktasından bir sonraki sokaktan tekrar başlanarak yeni bir kare olacak şekilde devam edilmiştir. Bu şekilde görüşmecilerin görüşme yaptıkları ev seçiminde ortak bir yöntem sağlanarak görüşmeciden kaynaklanabilecek hata payı önlenmiştir. Her üç evden biri çalışmaya alınmış ve her girilen evde erkek-kadın ve yaş kotaları dikkate alınmıştır. Girilen her evde bir kişi çalışmaya alınmış ve birinci evde kadın sonrakinde erkek olacak şekilde seçilmiştir. Yaş kotasında ise eğer evde birden fazla aday varsa en yakın yaş günü tarihi olan çalışmaya alınmıştır. Çalışmaya 26 anketör katılmış ve anketörler eğitimden geçirilerek çalışmaya alınmıştır. Her görüşmeci en fazla 40 kişiye anket uygulamıştır. Bu şekilde görüşmecinin uygulamalarından kaynaklanabilecek hata payı azaltılmaya çalışılmıştır.

İstatistiksel Yöntem

Yaygınlık verileri aynı araştırmacılar tarafından benzer yöntemle yapılan ve aynı anket formunun kullanıldığı 2003 (825 kişi) ve 2008 (804 kişi) yıllarında yapılmış araştırmalarla karşılaştırılarak verilmiştir. Çalışmada betimleyici istatistik yöntemleri kullanılmıştır. Gruplar arası farklı özellikler

ki-kare istatistik yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Risk faktörleri (bağımlı değişkenler) ve yasadışı madde kullanma (bağımlı değişkenler) arasındaki ilişkiyi belirlemek için lojistik regresyon kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya 804 kişi katılmıştır. Çalışmaya katılanların 421 kişisi erkek, 383 kişisi kadındı. Yaygınlık verileri benzer yöntemle yapılan ve aynı anket formunun kullanıldığı 2003 (825 kişi) yılında yapılmış araştırmayla karşılaştırılarak verilmiştir (1).

Çalışmada 2003 yılında yaşam boyu sigara kullanım sıklığı %44,7'den (1) %64'e yükseldiği görülmüştür. Bireylerin son 30 günde sigara kullanma sıklığına bakıldığında bu oranın %46,6 iken son 12 ayda kullanım sıklığı %51,4 olduğu görülmüştür. Erkeklerin hayatboyu en az bir kez sigara kullanma oranı %73,7 kadınların ise %57,3'üdür. Yoğun kullananlarda (40 defadan fazla) ise erkekler (%60,1) kadınların (%37,3) yaklaşık 2 katı oranındadır.

Çalışmada yetişkinlerde yaşam boyu alkol kullanma sıklığı %77,1 olarak bulunmuştur. Bireylerin son 30 günde alkol kullanma sıklığına bakıldığında bu oranın %50,6 iken son 12 ayda %66,8 olduğu tesbit edilmiştir. Erkeklerin hayatboyu en az bir kez alkol kullanma oranı %84,7 kadınların ise %68,7 olduğu görülmüştür. 40 defadan fazla alkol kullanan erkekler (%60,4) kadınların (%27,3) yaklaşık 2 katından fazladır. Hayat boyu alkol alarak sarhoş olma oranının %48,5 olduğu belirtilmiştir. Alkol içenler daha çok evde (%28,6) alkol içerlerken açık hava ve sokakta-parkta (%10,8) lokanta (%10,5), bar-kafe (%10,3) ve diskoda (%4,5) içme evde içmeye göre daha az alkol içilen mekanlar olduğu görülmektedir. Alkol içmeme nedenlerini ise katılımcılar sağlığa zararlı (42,8) bulduklarından dolayı olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların alkolü eğlenmek (%58,9), rahatlamak (%8,8), arkadaşlarının içmesi (%8,5) ve sorunlardan uzaklaşmak (%4,6) nedeniyle kullandıklarını bildirmişlerdir.

2003 ve 2008 yılları arasında sigara ve alkol kullanımında artış görülmemiştir. Buna karşın esrar ve ecstasy başta olmak üzere Diğer Psikoaktif Madde (DPM) kullanım oranlarında belirgin artış görülmüştür (Tablo 1).

Çalışmada DPM hakkında en fazla bilginin

televizyon (%55,1), gazete ve dergi (21,4) ve arkadaşlar (7,9) tarafından edinildiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, DPM ile ilgili en fazla bilginin de başta televizyon (%37,1) olmak üzere, gazete-dergi (14,4) ve internetten (10,9) öğrenildiği görülmektedir. KKTC'de madde bağımlılarının %63,5'lik bir oranla hasta olarak algılandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışmaya katılan bireyler, insanlara esrar (%88,7) ve eroin (%94,1) kullanımına izin verilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Yasadışı madde oluşumunda erkek olmak, 18-25 yaş grubunda olmak, dini önemsememek, lise ve üzeri eğitim almak, ailesiyle yaşamamak, sigara kullanmak, sarhoş olmak ve Türkiye doğumlu olmak risk faktörleri olarak tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 1: KKTC'de 2003 ve 2008 Yıllarında Yapılan Psikoaktif Madde Yaygınlık Ev Çalışmalarının Karşılaştırılması

Psikoaktif Maddeler	2003 Yaygınlık Araştırması %	2008 Yaygınlık Araştırması %
Sigara	65.4 %	66
Alkol	82.3	77.1
Yatıştırıcı-Sakinleştirici	2.2	2.0
Esrar	2.9.2	6.0
Amfetamin	0.5.9	1.1
Ekstacy	0.95	2.9
Kokain	0.10.9	1.1
Eroin	0.2.1	0.9
LSD	0.1.2	0.4
Uçucu	0.6	1.0
Herhangi	3.90.6	8.5
Yasa Dışı	3.0	7.7

Tablo 2: Yasadışı Psikoaktif Madde Kullananlar ile Kullanmayanların Sosyodemografik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Demografik Değişkenler	Yasadışı Madde		X ²	p
	Kullanan %	Kullanmayan %		
Cinsiyet Erkek Kadın	10,7 4,5	89,3 95,5	10,611	0,001*
Yaş (yıl) 25 ve altı 25 üzeri	12,1 5,5	87,9 94,5	10,556	0,001*
Doğum Yeri Kıbrıs Türkiye	5,8 10,9	94,2 89,1	6,154	0,013*
Eğitim Lise Altı Lise ve üzeri	3,0 10,2	97,0 89,8	12,921	0,000*
Dinin Önemli Önemli Önemsiz	6,8 14,0	93,2 86,0	6,401	0,011*
Kiminle Yaşadığı Ailesiyle Yaşayan Ailesiyle Yaşamayan	6,5 19,2	93,5 80,8	15,004	0,000*
Sigara Kullanma Var Yok	11,2 4,6	88,8 95,4	11,885	0,001*
Alkol Kullanma 40 defadan fazla 40 defadan az	1,9 1,3	98,1 98,7	0,141	0,708
Sarhoş olma Olanlar Olmayanlar	3,2 12,7	96,8 87,3	24,493	0,000*

*p<0.05 anlamlılık düzeyi

Tablo 3: Yasadışı Madde Kullanımının Oluş-masında Risk Faktörlerinin Odds Oranları

Demografik Değişkenler	Yasadışı Psikoaktif Madde Kullanan / Kullanmayanlar	
	Odds oranı	%95 GA
Cinsiyet (erkek / kadın)	2,55	(1,42 - 4,55)**
Yaş (25 ve altı/ 25 üstü)	2,32	(1,36 - 3,95)**
Doğum yeri (Kıbrıs / Türkiye)	1,98	(1,14 - 3,42)*
Kiminle yaşıyor (ailesi / başkalarıyla-yalnız)	3,41	(1,77 - 6,57)**
Eğitim (lise ve üzeri / altı)	1,08	(1,04 - 1,12)**
Din (önemsiz / önemli)	2,24	(1,82 - 4,24)*
Sigara kullanımı (kullanan / kullanmayan)	2,61	(1,48 - 4,59)**
Alkol kullanımı (40 defadan fazla / az)	1,54	(0,15 - 15,1)
Sarhoş olmak (olmak / olmamak)	4,39	(2,33 - 8,27)**

*p ≤ 0.05 ve **p ≤ 0.001 Anlamlılık Düzeyleri, GA = Güven Aralığı

TARTIŞMA

Bu çalışma psikoaktif madde kullanımının KKTC’de önemli bir sorun haline geldiğini göstermektedir. KKTC genelinde madde kullanımının yaygınlığını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma ile gelecekte yapılacak çalışmalar ve önleme programları için ayrıntılı bilgi elde edilmiştir. Bu çalışma, ayrıca 2003 yılındaki madde kullanım yaygınlığı ile ilgili yapılan çalışmada olduğu gibi, KKTC genelini kapsamı, aynı yaş grubuna uygulanması ve aynı soruları içeren anket formu kullanılması nedeniyle KKTC’deki artış oranlarını ve değişen madde tercihlerini izlememizi sağlamıştır.

Sigara kullanımı:

Çalışmamızda hayat boyu sigara kullanım oranı %64 olarak bulunmuştur. Hayat boyu sigara kullanım oranı 2003 yılında %44,7 olarak tespit edilmiştir (1). KKTC’de 2009 yılında lise gençliğinde yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin %35,2’sinin yaşam boyunca en az bir kere sigara içtiği ortaya çıkmıştır (8). 2012 yılında da üniversite öğrencilerine yapılan anket çalışması sonucunda öğrencilerin yaşam boyu sigara içme oranı %69,5 bulunmuştur (9). Tüm bu bulgular, lise

yaşamından erişkinlik yaşamına geçildiğinde sigara kullanım oranlarının arttığını ortaya koymaktadır.

KKTC’de şimdiki sigara kullanım yaygınlığı %46 bulunmuştur. Dünya bankası verilerine göre, sigara içme yaygınlığı Doğu Asya ve Pasifik’te %34, Avrupa ve Orta Asya’da %35, Latin Amerika ve Karayipler’de %32, Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da %21, Güney Asya’da %20 ve Sahra altı Afrika’sında %18’dir (10). Bu verilerden yola çıkarak sigara yaygınlığının dünyada en yüksek olduğu bölge Avrupa ve Orta Asya ülkeleri olduğu anlaşılmaktadır. Kıbrıs’taki sigara kullanımının yaygınlığı hem dünya ortalamasından, hem de bulunduğu bölge itibarı ile de Avrupa ortalamasından yüksektir. Daha spesifik olarak baktığımızda Amerika’da 50 eyalet ile Kolombiya Cumhuriyetinde telefonda anket uygulanması sonucu elde edilen 2009-2010 verilerinin kullanıldığı bir yetişkin çalışmasının bulguları (11) ile İran’ın başkenti Tahran’da yapılan anket çalışması sonuçlarına (12) göre değerlendirildiğinde Kıbrıs’ta sigara içme oranının yüksek olduğu görülmektedir. KKTC oranları El Salvador (%42,7), Guatemala (%43,1) ve Honduras (%43,8) gibi Latin Amerika ülkelerinin oranlarıyla (13) benzerlik göstermektedir. Ancak bizim çalışmamızın bulgularından daha yüksek oranlar da Ukrayna (% 66,8), Rusya (%63) ve Türkiye (%60,3) gibi ülkelerde bulunmaktadır (14-16).

Alkol kullanımı:

Çalışmada yetişkinlerde yaşam boyu alkol kullanma sıklığı %77,1 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, 2003 yılındaki çalışma (%82,1) ile karşılaştırıldığında alkol kullanımında bir azalma olduğu görülmektedir. Lise çalışmasında alkol kullanım oranı %85,9 (8) iken, üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmada ise %81,0 (9) düzeyinde bulunmuştur. İstanbul'da 15 ayrı ilçede yapılan bir lise çalışmasının sonucunda alkol kullanma yaygınlığı %51,2 (17), üniversite öğrencilerinde yaygınlık oranları ise %30-%76 arasında bulunmuştur (18-20). Avustralya ve Amerika Birleşik Devletlerinde 1995, 1998, 2001, 2002 ve 2004 yıllarındaki alkol kullanım oranlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada Avustralya'da yaşam boyu alkol kullanım oranı %87,8-90,4, Amerika Birleşik Devletlerinde ise yaşam boyu alkol kullanımının %83,7-%84,8 arasında olduğu bildirilmiştir (21). Bu sonuçlarla kıyaslandığında KKTC'de geçmiş yıllardaki alkol kullanım yaygınlığı, Avustralya ve Amerika ile benzerlik göstermektedir. Buna karşın KKTC'deki alkol kullanımı ortak tarih ve kültür değerlerine sahip Türkiye (%18,9) ile karşılaştırıldığında daha yüksek kullanım bulunduğu görülmektedir (22). Kıbrıs'ın turistik bir ada olmasının, görsel ve yazılı medyada serbestçe yapılan reklamlar bulunmasının, yasal düzenlemelerin eksikliğinin alkol kullanımının yüksek oranlarda olmasına yol açtığını bildirmektedir. Ayrıca üniversitelerin genç nüfuslara sahip olmasının, alkolün kolay erişilebilir konumunun, özendirici sunumların, düşük fiyatların ve kültürel nedenlerin de alkol kullanımının artmasında etkili olduğu düşünülmektedir (1, 8).

Diğer Psikoaktif Madde (DPM) kullanımı:

Çalışmada bireylerin herhangi bir yasadışı madde kullanma sıklığı %7,7 bulunmuştur. Yasadışı madde kullanma oranları 2003 yılında %3,0'dır. KKTC'de yasadışı madde kullanım oranı Kamboçya (%4), Çin (%6), Hong Kong (%0,5), Endonezya (%2,5), Makao (%0,1), Malezya (%2,1), Myanmar (%0,9), Filipinler (%2,1) Vietnam (%0,2) ülkelerinden yüksek, Mısır (%9,6) ve Amerika'daki (%10,3) kullanım oranlarına yakındır (23, 24). Yeni Zelanda'da yasa dışı madde kullanım oranı ise (%77,3) KKTC'deki kullanım oranından belirgin

bir şekilde yüksek olarak tespit edilmiştir (25). Dünya çapında 185 milyon yetişkinde yasa dışı madde kullanımı bulunduğu bildirilmektedir (10).

Çalışmaya katılan bireylerde yaşam boyu esrar kullanma oranı %6,0 bulunmuştur. 2003'de ise esrar kullanımı %2,9 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada olduğu gibi KKTC'deki lise ve üniversite çalışmalarında da esrar kullanılan yasa dışı maddeler içinde ilk sırayı almaktadır (8, 9). Bu sonuç Dünya ile benzerlik göstermektedir. Dünya Uyuşturucu Madde Raporuna göre Dünyadaki esrar kullanım oranları; Okyanusya %14,5, Orta ve batı Afrika %12,6, Kuzey Amerika %10,5, Afrika %8, Batı ve Orta Avrupa %6,9, Yakın ve Orta Doğu Asya %3,6, Asya %2, Doğu ve Güney Doğu Asya %0,9'dur (26). Bu sonuçlarla kıyaslandığında KKTC'de esrar kullanımı Avrupa ortalamasıyla benzerlik gösterirken, Okyanusya, Amerika ve Afrika'dan düşük, ancak Asya ülkelerinden yüksektir.

Ekstazi 2003'ten 2008'e belirgin bir artış göstererek kullanma oranı %0,9'dan %2,9'a yükselmiştir. Lise ve üniversite çalışmalarında da benzer şekilde artış görülmüştür (8, 9). Ekstazinin lise çalışmalarında 2004 e kadar son 8 yıl içinde KKTC'de 3 kat arttığı belirlenmiştir (8).

Çalışmamızda yaşam boyu amfetamin, kokain, eroin ve LSD maddelerinin kullanım oranları %0,4-1,1 arasında bulunmuştur. 2003 yılında ise %0,1-0,5 arasında bulunmuştur. Kullanımda artış görülse de çok belirgin bir farklılık bulunamamıştır. Lise çalışmalarında bu maddelerin oranları %0,3-2,4 olarak, üniversite çalışmalarında da %0,3-1,8 bulunmuştur (8, 9). Bizim çalışmamızda olduğu gibi lise ve üniversite gençliğinde de bu maddelerin kullanım oranlarının düşük olduğu görülmektedir. Bu oranlar amfetamin, kokain, eroin ve LSD gibi maddelerin dünyanın pek çok yerinden KKTC'de daha düşük kullanıldığını göstermektedir (27, 28).

Yaşam boyu yatıştırıcı, sakinleştirici ilaçlar ve uçucu maddelerin kullanımlarında 2003 oranlarıyla kıyaslandığında artış olduğu görülse de Türkiye, Amerika, Kanada ve Mısır ülkelerinin araştırma sonuçlarından elde edilen verilere göre daha düşük olduğu görülmüştür (27-29). Uçucu maddeler sigara ve alkolden sonra özellikle gençler arasında çok yaygındır (8). Bu maddelerin ulaşımının kolay ve ucuz olması, yasal düzenlemelerin eksikliği gençlerdeki yaygınlığını açıklayabildiği bildirilmiştir

(8). Diğer maddelerle kıyaslandığında uçucu maddeleri kullanmaya başlama yaşının düşük olduğu görülmektedir (30). KKTC’de olduğu gibi, Türkiye’de de uçucu madde kullanım yaşı oldukça düşük ve ergenlerde kullanımı yaygındır (29).

Çalışmamızda KKTC genelinde madde kullanımının büyük ölçüde artmış olduğu gözler önüne serilmiştir. Genel olarak yasal ve yasadışı tüm maddelerin yaşam boyu kullanma oranlarının kadınlarda daha düşük değerlerde olduğu ortaya çıkmış ve yaygınlığın özellikle genç nüfusta ve erkeklerde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Son yıllarda sigara ve alkol kullanım oranlarında kısmi bir düşme olsa da buna karşın yasa dışı madde kullanımında geçmiş yıllara göre belirgin bir artış olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmamızda KKTC’de yetişkinler arasında esrar, ekstazi ve bonzai maddelerinin daha yaygın olarak kullanıldığı da belirlenmiştir. Bu sonuçlar sigara ve alkole yönelik toplum genelinde önleme programlarının hazırlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yasa dışı madde kullanımını önlemeye yönelik programlar hazırlanırken de özellikle esrar ve bonzaiye yönelik etkin önleme çalışmaları hazırlanmalıdır. KKTC’de giderek artan bu sosyal tehlikeye karşı bir ulusal devlet politikası geliştirilmeli ve ilgili tüm kurumların işbirliği çerçevesinde multidisipliner bir yaklaşımla çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Çakıcı M, Çakıcı E, Bekiroğulları Z, et al. Kuzey Kıbrıs’ta Madde Kullanımının Yaygınlığı. Lefkoşa: KKTC Devlet Basımevi, 2003.
- 2- Derdman RC. Uyuşturucu maddeler hakkında genel bilgi ve uyuşturucu maddelerle mücadele esasları. Akademik Araştırmalar Dergisi 2006; 28: 103-122.
- 3- Köknel Ö. Alkolden Eroine Kişilikten Kaçış. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1983.
- 4- Booth M. Haşhaştan Eroine: Uyuşturucunun 6000 yıllık Öyküsü, Arıkan Ö (Çeviren). İstanbul: Sabah Kitapçılık ve San. ve Tic. A. Ş, 1996.
- 5- Çakıcı M, Çakıcı E. KKTC Lise Gençliğinde Uyuşturucu Madde Kullanımının Yaygınlığı. Lefkoşa: KKTC Devlet Basımevi, 1999.
- 6- Çakıcı M. Kıbrıs merkez raporu. Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi 1999; 7 (Ek 1): 34-36.
- 7- Çakıcı M. KKTC Araştırmaları ile Uyuşturucu Madde Kullanımı. Lefkoşa: KKTC Devlet Basımevi, 2000.
- 8- Çakıcı M, Çakıcı E, Eş A. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti lise öğrencilerinde psikoaktif maddeleri kullanma yaygınlığı. Anadolu Psikiyatr De 2010; 11: 206-212.
- 9- Çakıcı M, Çakıcı E, Eş A, Ergün D. The prevalence and risk factors of substance use among university students in Turkish Republic of Northern Cyprus. Anadolu Psikiyatr De 2014; 15: 108-115.
- 10- Anderson P. Global use of alcohol, drugs and tobacco. Drug Alcohol Rev 2006; 25: 489-502.
- 11- King BA, Dube SR, Tynan MA. Current tobacco survey. Am J Public Health 2012; 102 (11): 93-99.
- 12- Fotouhi A, Khabazkhoob M, Hashemi H, Mohammad K. The prevalence of cigarette smoking in residents of theran. Ach Iran Med 2009; 12 (4): 358-364.
- 13- Tong VT, Turcios-Ruiz RM, Dietz PM, England LJ. Patterns and predictors of current cigarette smoking in women and men of reproductive age-ecuador, El Salvador, Guatemala and Honduras. Rev. Panam Salud Publica, 2011; 30 (3): 240-247.
- 14- Ögel K, Tamar D, Özmen E, et al. İstanbul örnekleminde sigara kullanım yaygınlığı. Bağımlılık Dergisi 2003; 4 (3): 105-108.
- 15- Andreeva TI, Krasovsky KS. Changes in smoking prevalence in Ukraine in 2001-2005. Tob Control 2007; 16: 202-206.
- 16- Bobak M, Gilmore A, McKee M, et al. Changes in smoking prevalence in Russia, 1996-2004. Tob Control 2006; 15 (2): 131- 135.
- 17- Ögel K, Taner S, Eke CY. Onuncu sınıf öğrencileri arasında tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı: İstanbul örneklemini. Bağımlılık Dergisi 2006; 7 (1): 18-23.
- 18- Altındağ A, Yanık M, Yengil E, Karazeybek H. Şanlıurfa’da üniversite öğrencilerinde madde kullanımı. Bağımlılık Dergisi 2005; 6 (2): 60-64.
- 19- Yiğit Ş, Khorshid L. Ege Üniversitesi fen fakültesi öğrencilerinde alkol kullanımı ve bağımlılığı. Bağımlılık Dergisi 2006; 7 (1): 24-30.
- 20- Yılmaz G, İbiş S, Sevindi T. Gazi Üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerinin sigara ve alkol kullanımının değerlendirilmesi. Bağımlılık Dergisi 2007; 8 (2): 85-90.
- 21- Maxwell JC, Tackett-Gibson M, Dyer J. Substance use in urban and rural

- texas school districts. *Drugs: Education, Prevention and Policy* 2006; 13 (4): 327-339.
- 22- World Health Organization. Department of Mental Health and Substance Abuse Geneva, 2004.
- 23- Devaney LM, Reid G, Baldwin S. Prevalence of illicit drug use in asia and the pacific. *Drug Alcohol Rev* 2007; 26: 97-102.
- 24- Chaloupka FJ, Weschler H. Price, tobacco control policies and smoking among young adults. *Journal of Health Economics* 1997; 16: 359-373.
- 25- Boden JM, Fergusson DM, Horwood JL. Illicit drug use and dependence in a new zealand birth cohort. *Aust N Z J Psychiatry* 2006; 40: 156-163.
- 26- United Nation Office On Drugs and Crime. World Drug Report, 2008. http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2008/WDR_2008_eng_web.pdf. (01.12.2014 tarihinde ulaşıldı).
- 27- Lev-Ran S, Strat YL, Imtiaz S, et al. Gender differences in prevalence of substance use disorders among individuals with lifetime exposure to substances: results from a large representative sample. *The American Journal On Addiction* 2013; 22: 7-13.
- 28- Merline CA, O'Malley PM, Schulenberg JE et al. Substance use among adults 35 years of age: prevalence, adulthood predictors and impact of adolescent substance use. *Am J Public Health* 2004; 94 (1): 96-102.
- 29- Boztaş MH, Arısoy Ö. Uçucu madde bağımlılığı ve tıbbi sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2010; 2 (4): 516-531.
- 30- Ögel K. Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık. İstanbul: İletişim Yayınları, 1997.